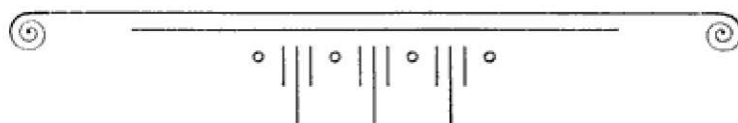

LJUBLJANSKI ZVON

Napoleonova ljubica.

Zgodovinska idila.

Zapada solnce za molčečim parkom.
Skoz okno sijajo poslednji žarki,
po dragocenem skačejo goblenu,
visečem na nasprotni steni pestrem,
kjer nagi se igrajo amoret
med zlatovezenimi rožami.
Vmes šine žar na čilim perzijski
bahato razprostrti po parketu.
Sedaj je padel solnčni trak na mizo,
poljubil je kristalni svetli čaši,
v katerih péni se, iskrí šampanjec.
Drugače vse je tiho po salonu.
Le zdaj pa zdaj zasliši se ihtenje,
zadušen jok izvije se iz prsi —
in zopet je mrtvaško tiho vse.

On sam molči že dolgo poleg nje
na mehkem kanapeju žametastem.
Z levicoj jo drží okrog pasú,
desnico si položil je na mizo,
in s prsti bobna mi po njej nervozno.
Pogled upira trudni, mračni v tla.
V ostrogo se zagledal je srebrno
na desni peti škornja jezdnega . . .

»Da, da, Emilija! Prognan, prognan!
Prognan Napoleon je tvoj, tvoj ljubček!
Ujeli lovci zviti so lisjaka.

Na Elbo ga prepeljejo v okovih . . .
 Kaj bi ti skrival! . . Vse je izgubljeno!
 Izgubil sem veliko, strašno igro,
 krvavo igro, svoj usodni šah . . .
 Evropa bila moje je posestvo.
 Jaz ko grajščak sem šetal se po njem.
 In kralji in cesarji, draga moja,
 tlačani bili moji so in hlapci . . .
 Vse moje — od Gibraltarja do Moskve!
 In zdaj? Ah, niti ta-le Fontainebleau
 in niti soba ta-le ni več moja! . .
 Le ti si moja še, Emilija!
 Povej mi, ljubica, si li še moja?
 Ne plakaj, prosim te, nikár, nikár!

Emilija. Vsa tvoja sem, veliki cesar, vsa!

Napoleon. Jaz nisem cesar tvoj, Emilija!
 Jaz tvoj častitelj sem, oboževatelj;
 carica ti si, jaz podložnik tvoj;
 ti sultanka si — jaz sem suženj tvoj.
 Lepoti tvoji služim brezprimerni,
 milini ženski tvoji klanjam se . . .

Emilija. Oprosti solze mi ob strani svoji,
 ko morala bi vriskati od sreče,
 od blaženstva, da zvesto še me ljubiš —
 od vzhičenja, da še te vidim . . . Ali
 spomini stiskajo mi prsi moje,
 spomini, Bonaparte, ah, spomini! . .

Napoleon. Spomini! . . Vzemi polno čašo v roko!
 Pij, ljubica, poslednjikrat z menoj!
 Glej, kak iskrí šampanjec se v kozarcih!

Emilija. In péni se ko najina ljubezen.

Napoleon. Ljubezen najine sladak simbol
 je vino to-le, draga. Prav imaš!

Emilija. Bilà opojna je ko ta pijača.

Napoleon. Minula naglo je, ko čaša ta
 izpraznjena je naglo . . .

Emilija. Ah, spomini . . .

Napoleon. Ne toži, ideal moj, ljubica!
Dobroten Bog je in je milostiv.
Če človek vse zgubi na svetu tem,
če vse se izneveri mu, odtuji,
ostanejo mu zvesti še — spomini.
Spomini nas ne zapusté nikdár,
do zadnjega ti spremljajo nas vzdih.

Emilija. Resnico govoriš, veliki mož!

Napoleon. Nasloni se na prsi mi še bliže!
Srce na srcu naj počiva in
potópiva zdaj v dneve se pretekle!

Emilija. In ko na dno morjá pogréniva
v slovesa se trenotku grenko-sladkem
v življenje, ki minulo je ko san.

Napoleon. Poljubi me takisto, kakor znaš
le tí, le tí poljubovati sama!
Najslajši med je usten tvojih med.

Emilija. In ti objemi mene krepko, silno,
da ne razpočijo se prsi mi,
da ne razžene čuvstev jih vihar!

Napoleon. Kako vse to je prišlo pravzaprav? . .
Glej, kakor iz kozarcev najinih
kipí šumeča bela vinska pena,
tako minolost vstaja pred menoj —
minolost moja in minolost tvoja . . .
Ti pomniš še cesarski grad Schönbrunn?
Tam videl sem te, draga, prvikrat.
In ko sem videl te, sem bil začaran.
Začarala me tvoja je lepota.
Ah, koliko že videl bil sem žen
po svetu jaz in koliko jih ljubil!
Princesinj krasnih komaj sem se branil.
Povsod so se ponujale mi, veš,
in lazile povsod so za menoj.
Zlata vozile so s seboj tovore
in démantov in biserov na kupe.

Pred njimi in za njimi pa dišave
 puhtele so mameče mi srce . . .
 Cesarska hči je bila žena moja . . .
 In vžival sem življenje kakor nihče
 in trgal sem po gredah rože bujne,
 kjerkoli pač sem hotel, kar gredoč . . .
 In ljubil sem . . . Ne, to je bila laž!
 Nobene nisem ljubil pravzaprav.
 Vse bilo je obmama, hipna strast.
 Jaz sam ne vem, kako bi to nazival . . .
 Mogočen bil sem, vse se me je balo.
 Na vrhu lestve stal sem slave svoje
 in jaz sem narekaval svetu mir —
 a srce moje, to je bilo prazno.
 In gabil se mi je oblasti lesk
 in ves sijaj se mi je v dušo studil.
 Vse sama ničnost, licemerstvo, dim . . .
 Oglašal v meni se je pristni človek —
 saj veš, prirodnega sem ljudstva sin! —
 in žejala mi duša je uboga
 po neokrinkani prirodi čisti,
 in srce žejalo mi je ljubezni.
 Oči so bistre mi iskale ženske,
 ki bi se mi udala z bistvom vsem
 in ki ljubila bi me nesebično,
 ki bi ljubila me samo zato,
 ker jaz jo ljubim . . . Glej, Emilija,
 po ženski takšni jaz sem se oziral,
 ki bi ljubiti znala me demonsko,
 goreče in razkošno in opojno . . .
 Tedaj pa tí si prišla mi naproti —
 in v tebi spoznal ideal sem svoj . . .

Emilija. Kako sem srečna, če je to resnica!

Napoleon. Ti dvomiš še o sebi? Ah, ne dvomi!
 Le reci mi, še pomniš Lampisa,
 slikarja dunajskega slavnega,
 ki tvojo je naslikal bil podobo?
 Še pomniš tisto divno Venero,
 ki vse jo je občudovalo takrat?

In tista Venera si bila ti . . .
 In bojni rog je bil zatrobil spet
 in bojni zabesnel je spet vihar —
 in dvignile so se armade moje.
 Začel se zopet je krvavi ples . . .

Emilija. Kako ste krvoločni moški vi,
 kako ste siloviti vi in kruti!
 Oh, kaj vse doživela sem s teboj!

Napoleon. In tí si bila angel varih moj,
 ki me povsod, povsod je spremljal zvesto.
 Ti krogle si odvrčala od mene
 pri Jeni, Ostrolenki in na Španskem,
 pri Smolensku in pa pri Borodinu,
 pod Moskvoj ti si stala mi na strani.
 In ko sem ranjen ležal tam na Nemškem,
 usmiljena si bila sestra moja . . .

Emilija. In bila sem pobočnik mladi tvoj . . .
 Haha! Skoz solze moram se smejati . . .
 Še pomniš generala ruskega,
 kako sumnjivo me je ogledaval,
 ko sem korakala ob strani tvoji
 v prekrasni uniformi kirasirski?
 Premlad se zdel mu je pobočnik tvoj.
 To diven pač je bil roman! Haha!

Napoleon. Le smej se mi, smehljaj, Emilija!
 Tvoj smeh ogreva meni hladno dušo,
 obup podi od mene črni proč . . .
 Ni res, da lepo je življenje bojno?

Emilija. Pa grozno tudi! Ah, ta ruska zima!
 Kako nas je podila tá domov!
 In kaj vojakov našlo grob je svoj
 v snega brezdanjega prepadih tam
 in v zámetih neskončnih stepi ruskih! . .
 In vendar rada sem te spremljala!
 Ljubezen spajala me je s teboj —
 ne, ne ljubezen sama — spoštovanje,
 občudovanje, obožávanje! . .

Nedolžna bila še sem deklica,
 po tratah skakala sem še domačih
 tam daleč, daleč v naši Idriji!
 Tedaj ime je zaslovelo tvoje,
 od ust do ust je šlo: »Napoleon«!
 Ko nova zvezda si prikazal se
 na nebu našem. Čuj, in ljudstvo moje
 pozdravilo te je z navdušenjem.
 In pesnik naš Vodnik zapel je takrat
 najlepšo odo svojo tebi v čast,
 ker vzbudil staro si Ilirijo
 in jezik naš si dragi spoštoval.
 Mesija zdel si se rojakom mojim.
 Slovencem ljubo tvoje je ime;
 Ljubljana sama se ponaša s tabo.

Napoleon. Ti dete dobro si, Emilija!
 Pač dobri tudi so rojaki tvoji.
 Verjemi, da jim nisem hotel zlega.
 Povzdigniti sem hotel narod tvoj,
 vzbuditi hotel sem ga iz mrtvila.
 In če zasmeye se mi sreča spet,
 zedinim ljudstvo tvoje z žezlom svojim
 ter osvobodim ga in ga osrečim —
 vse to na ljubo tebi, dete moje,
 Slovenka sladka ti, Emilija!

Emilija. Poljubim naj te za besede té,
 junak veliki, moj Napoleon!

Napoleon. Vem, vem. Poznam te. Ti me ne obsojaš . . .
 A pomni mi, Ilirka lepa moja:
 Ko me sovražniki se iznebijo,
 ko bo ujet, uklenjen hrabri lev,
 ko me ne bo se več jim bati treba,
 tedaj prilezejo iz lukenj svojih
 junaki — in kaj slišala boš vse!
 Da bil trinog sem, porekó hinavci,
 da bil sem šiba božja narodom,
 razbojnik, slavohlepnik nenasiten,
 in poosebljen satan da sem bil . . .

O, ne verjemi, ljubica ti zlata,
 obrekovalcem in grdilcem mojim!
 Črnili bodo moja čast zato,
 ker brez moči slabiči so samí,
 brez volje, energije in duhá.
 V mehkužnosti otrpnili so svoji,
 samí so brez moštvá, brez idealov,
 brezsočne mevže, vešče brez krvi . . .
 A jaz, skovan iz boljšega sem jekla,
 Po žilah mojih polje južna kri,
 in v sebi čutim velikansko moč!
 Ti ne verjameš mi, kako sem močen.
 Z demoni vsemi ruvat bi se šel!
 Človeštvu v prid sem hotel žrtvovati,
 o ljubica, veliko svojo moč.
 Usoda mi zastavila je pot . . .
 Veruješ li v usodo, draga moja?
 Veruj, veruj! Vsak človek jo imá,
 in nihče ne uide ji na svetu.
 Si videla že svetel meteor?
 Kako visoko šine v nočni mir,
 in razžarí se, pade in ugasne . . .
 Prognan, prognan! Usoda to je moja . . .
 A pride naj nad mene karsibodi —
 spomini nate bodo mi najslajši.
 Ljubezen tvoja bo mi blaga luč,
 ki svetila mi bo v prognanstva mraku . . .
 A kaj ti je, Emilija? Ti jočeš?
 Ne plakaj, dokler te objemam, draga!
 Ne plakaj! V čašah vino se iskrí.
 Pij! Najin samo eden še je hip,
 poljubov zadnjih zadnji kratki hip.
 Ljubila sva se in živela sva.
 Dovolj je! Trčiva poslednjikrat!
 Peneči čaši še do dna izpijva,
 pa vrziva ji proč in ji razbijva!¹⁾

A. Aškerc.

¹⁾ Vir: Petra pl. Radicsa razprava v letošnjem celjskem Hribarjevem »Narodnem koledarju«, str. 107. i. d.